

**DEMOCRATIE
IS BREEKBAAR**

DEMOCRATIE IS BREEKBAAR

Rick van Wijngaarden

“*The era of procrastination, of half-measures, of soothing and baffling expedients, of delays, is coming to its close. In its place we are entering a period of consequences.*”
- Winston Churchill, 1936

“*It is up to all of us to fix this. It's not going to be because somebody comes and saves you.*”
- Barack Obama, 2025

Colofon

Titel: *Democratie is breekbaar*

Auteur: Rick van Wijngaarden

Eerste druk: 2025

Omslag: In eigen beheer met eindbewerking door Mehmet Aydin Kuday

Omslagillustratie: AI-gegenereerd in samenwerking met ChatGPT (OpenAI)

Redactie en conceptontwikkeling: Rick van Wijngaarden

Met inhoudelijke ondersteuning van online beschikbare bronnen van onder meer: *The Guardian*, *The New York Times*, *Der Spiegel*, Clingendael Instituut (o.a. *Strategische Monitor 2025–2030 en Policy Brief: Lost in Transition: The Muslim Brotherhood in 2022*), Rijksoverheid, Den Haag Centrum voor Strategische Studies (HCSS), AIVD, *Le Monde*, IOC, ResearchNed, Onderwijs van Morgen, *Wikipedia*, INTERPOL Innovation Center, NOS/*Nieuwsuur*, *De Telegraaf*, *Nu.nl*, United Nations, *Open Journal of Leadership* (SCIRP), *AJISS* (*American Journal of Islamic Social Sciences*), European Union, Human Rights Watch, *Open Society Barometer 2023*, *ResetDOC*, *Harvard Business Review*, *World Press Photo*, Carlo Masala's *What if Russia wins*, ChatGPT (OpenAI), en diverse andere openbare rapporten, artikelen en databronnen.

Opmaak en vormgeving: Mehmet Aydin Kuday

Uitgegeven via: Brave New Books

ISBN: 9789465207407

ISBN eBook: 9789465208909

Copyright © 2025 Rick van Wijngaarden. Alle rechten voorbehouden.

Gebruik van tekst of beeld, in welke vorm dan ook, is zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur niet toegestaan.

Dit boek is mede geïnspireerd door de cursus Driving Business towards the Sustainable Development Goals aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en de Digital Marketing Specialization aan de University of Illinois Urbana-Champaign, alsmede talloze readings, bronnen en persoonlijke reflecties.

Hoe ChatGPT de auteur heeft ondersteund in de totstandkoming van dit boek, wordt beschreven in de bijlage na het nawoord.

Inhoudspagina

DEEL I EEN WERELD IN VERSCHUIVING

Fase I.1 Machtsverschuiving en geopolitieke strategie

1.0	Een wereldorde in verval: de opkomst van macht zonder moraal	1
1.1	Chamberlain, Trump en de illusie van onderhandeling	5
1.2	De man die dacht dat hij het kon oplossen	9
1.3	De bluffer met een plan?	12
1.4	Gaza als gamechanger: een westerse enclave tegen de orde	15
1.5	De prijs van orde: de deal met de duivel	23
1.6	De opmars: Trump's binding met de Arabische wereld als opmaat naar iets wat we ons nu nog nauwelijks kunnen voorstellen	29

Fase I.2 Conflict, migratie en ideologische impact

1.7	Instorting aan de rand: van Afghanistan en Syrië naar Europa's kwetsbaarheid	33
1.8	Migratie als lakmoesproef voor de Europese democratie	36
1.9	Wat gepredikt wordt, is niet altijd wat geschreven staat	45
1.10	De onzichtbare aanval: beïnvloeding van binnenuit	48
1.11	Van binnenuit: hoe de Moslimbroederschap democratieën ondermijnt	51
1.12	Carlo Masala: Wat als Rusland wint?	56

Fase I.3 De internet ondermijning

1.13	Besturen onder druk: wanneer vrijheid en orde botsen	61
1.14	Klimaatverandering en de Nieuwe Veiligheidsdreiging	65
1.15	Het zwijgen van de waarheid: journalistiek als slagveld	67
1.16	De prijs van waarheid: klokkenluiders, moed en transparantie	71
1.17	Schijn en schaduw: hoe Gaza de tweespalt in Europa verdiept	73
1.18	Verlichting, misverstand en misbruik: vrijheid is geen vrijbrief voor onderdrukking	77
1.19	Onderwijs of ondergang: de frontlinie in het klaslokaal	80
1.20	Zelfverwezenlijking, ideologie en het nieuwe activisme	84
1.21	Schade aan duurzame ontwikkeling	87
1.22	De vicieuze cirkel: van verlaten idealen tot verloren vertrouwen	90
1.23	Europa tussen eenheid en kwetsbaarheid	93
1.24	Weerbaarheid zonder ideologie	96
1.25	Het masker van de moraal	99
1.26	Het krachtigste podium ter wereld	102

DEEL II HET KANTELPUNT: TUSSEN NAIVITEIT EN NOODZAAK

Fase II.1 Vertrouwen onder druk

2.0	Inleiding	105
2.1	De pandemie als breekpunt van vertrouwen	108
2.2	De strijd om de waarheid: over botsing, complot en charisma	110

Fase II.2 Symboliek, religie en onderwijs

2.3	Geloof, symboliek en de kwetsbare ziel van een natie	117
2.4	Project 2025 en onderwijs	119
2.5	Waar twijfel wordt verdacht: over polarisatie en het verdwijnen van nuance	121
2.6	De kwetsbaarheid van democratie: jongere generaties en het gevaar van naïviteit	123
2.7	De evoluties van geloof: traditie, moderniteit en maatschappelijke spanning	126
2.8	Heilige boeken als tijdsdocument: Koran, Bijbel en Thora in perspectief	129
2.9	Geloof als geopolitiek wapen: de strategie van Poetin en Trump	133

Fase II.3 Leiderschap en systeemverandering

2.10	Wat politieke leiders kunnen leren van de marketing van de toekomst	141
2.11	De Grote Keer: van politieke belofte naar private daadkracht	144
2.12	Het moment van keuze: van systeemdenken naar moreel kompas	147

DEEL III HET LANDSCHAP IN DE WERELDORDE VANDAAG

Fase III.1 Economie, strategie en wereldorde in transitie

3.0	Strategisch onvermogen in tijden van geopolitiek changement: Een analyse op basis van Clingendael	151
3.1	Trump en de handelsoorlog: de disruptieve kracht van economisch nationalisme	154
3.2	Strategische onzekerheid en het breekpunt van de NAVO	158
3.3	Europese strategische autonomie: tussen afhankelijkheid en weerbaarheid	160

Fase III.2 Nieuwe allianties en geopolitieke kernen

3.4	Verdragen zijn geen fundament van beton: over de vergruizing van internationale orde	165
3.5	Macht zonder verantwoordelijkheid: de keerzijde van een wereld die draait op invloed	168
3.6	De mens ontwaakt pas uit naïviteit als hij wordt geschokt	172
3.7	De kracht van Poetin: een leider die alles onder controle houdt	175

Fase III.3 Afbrokkelende instituties waarop onze luxe leunde

3.8	NAVO in Wankel Evenwicht: Bondgenoten of Breekpunten?	181
3.9	Wanneer het geweten faalt: de morele implosie van de Verenigde Naties	186

3.10	Van vrije markt naar strategische polarisatie: Het ingetrapte verdrag als keerpunt in de luchtvaartindustrie	189
3.11	Wie bezit Amerika nog?	193
3.12	De laatste waarschuwing	195
3.13	Europa: van volgeling naar Speler	197
3.14	Het schokeffect: Amerika onder hoogspanning	200

DEEL IV DEMOCRATIE IS VERDEDIGBAAR

4.0	Het moment dat geschiedenis werd	205
-----	--	-----

Nawoord: Het verhaal van de kolibri en het brandend bos. 209

BIJLAGE 210

Voorwoord

Waarom dit boek moest worden geschreven

“De wereld staat niet in brand door kwaadwillenden, maar door het zwijgen van de goeden.” — vrij naar Martin Luther King

Dit boek is geen waarschuwing. Het is een uitnodiging. Een uitnodiging tot helder nadenken, tot wakker worden, tot verantwoordelijkheid nemen.

We leven in een tijd van geopolitieke verschuivingen, technologische versnelling en morele verwarring. Terwijl autoritaire regimes hun macht uitbreiden, raken democratische samenlevingen verdeeld, verlamd of verleid tot onverschilligheid. Soms denken we: “*Wat kan ik doen?*” Maar de juiste vraag is: “*Wat gebeurt er als ik niets doe?*”

In deze bladzijden probeer ik niet alleen te analyseren wat er gaande is, maar ook te laten zien hoe het zover kon komen — en vooral: wat ons nog rest. Aan principes. Aan keuzes. Aan hoop.

Dit boek is bedoeld voor mensen die voelen dat vrijheid meer is dan een recht: het is een opdracht. En dat democratie niet vanzelfsprekend is, maar dagelijks onderhouden moet worden — door moed, woorden en daden.

Ik schrijf dit boek vanuit mijn engagement voor marketingstrategie, leiderschap en maatschappelijke verandering. Geen academisch betoog, maar een persoonlijk doorleefde analyse — gevoed door jarenlange studies, ervaring en strategische keuzes in een wereld die snel verandert.

Naast mijn werk volgde ik een cursus *Digital Marketing Specialization* aan de University of Illinois Urbana-Champaign, waar ik les kreeg van onder anderen professor Kevin Hartman @Google. Ook kreeg ik bij de Erasmus Universiteit Rotterdam de *badge* van *Ambassador for Positive Change*, na het succesvol volgen van de cursus *Driving Sustainability into Business*. Een stevige training om de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties te integreren in zakelijke propositities.

Een ieder die deze course succesvol afrondde werd gevraagd: “Wat ga jij doen om verandering in te zetten?” Mijn persoonlijke belofte tijdens dat traject was eenvoudig: “*I will convince*”. Ik wil mensen overtuigen dat we dingen anders moeten doen!”

Dat is ook de overtuiging van o.a. Christian Sarkar die samen met wellicht meest befaamd en gekroond marketing wetenschapper ooit, Philip Kotler het platform van *The Wicked 7 Project* oprichtte. Dit platform richt zich op het inzichtelijk maken van de onderlinge verbanden tussen 's werelds meest urgente problemen, en op de vraag waarom we deze hardnekkige kwesties maar niet opgelost krijgen.

Dezelfde auteurs schreven ook het boek *Brand Activism*. Een boek met aanbevelingen middels inzichten hoe organisaties in het spectrum van de toekomst zouden moeten denken. En ik ben hun ambassadeur.

Eindeloze readings in relatie tot mijn studie *Marketing in a Digital World* hebben mij ook tot het lezen van *Marketing 3.0* van Philip Kotler gebracht. Daar ontstond mijn eindeloze interesse in de verandering van consumentengedrag. En vooral in relatie to verduurzaming en de noodzaak van authentiek zijn. Volledig los van politiek en ideologie.

Inleiding

Wat als de dreiging niet komt in de vorm van een militaire aanval, maar in de vorm van beleid? Wat als vrijheid niet verdwijnt door een staatsgreep, maar door gewenning? Wat als het gezag dat ons zou moeten beschermen, langzaam kantelt in de richting van controle?

De hoofdstukken in dit boek vormen samen een journalistieke en morele zoektocht naar een wereldorde die op losse schroeven staat. We onderzoeken hoe Poetin, Xi en andere machtshebbers gebruik maken van westerse naïviteit. Hoe Trump's bestuurslogica niet slechts controversieel is, maar mogelijk structureel ontwrichtend.

En hoe Europa zich moet herpakken — of zichzelf kwijtraakt.

Hoe religie wordt gebruikt om democratie in te ruilen voor controle.

Maar dit boek is meer dan een analyse. Het is ook een pleidooi. Voor strategische onafhankelijkheid. Voor moreel leiderschap. Voor het besef dat vrijheid, recht en duurzaamheid met elkaar verbonden zijn.

In een tijd waarin verwarring wordt gebruikt als wapen, is helder denken een daad van verzet. En in een wereld waarin democratische waarden onder druk staan, wordt elke vorm van stilte een keuze.

Dit boek is geschreven voor mensen die niet op zoek zijn naar makkelijke antwoorden, maar naar betere vragen. Voor wie bereid is om te kijken — ook als het ongemakkelijk is. En voor wie gelooft dat het nog niet te laat is.

“*It is up to all of us to fix this. It's not going to be because somebody comes and saves you.*”

— Barack Obama, Hamilton College, 3 april 2025

DEEL I

EEN WERELD IN VERSCHUIVING

Fase I.1

Machtsverschuiving en geopolitieke strategie

*De dreiging van buitenaf:
geopolitiek, grootmachten en de logica van Trump*

HOOFDSTUK 1.0

EEN WERELDORDE IN VERVAL: DE OPKOMSTVAN MACHT ZONDER MORAAL

Een wereld in verschuiving

De 21e eeuw wordt gekenmerkt door een fundamentele herstructurering van de geopolitieke verhoudingen. De wereldorde die decennialang rustte op westerse dominantie, multilaterale samenwerking en gedeelde waarden, staat onder druk. China en Rusland treden naar voren als revisionistische machten, vastbesloten om de liberale wereldorde te ondermijnen en hun eigen invloedssferen te vestigen.

Deze staten hanteren een logica die haaks staat op westerse idealen: macht boven recht, invloed boven samenwerking, controle boven vrijheid. *Clingendael* signaleert in haar *Strategische Monitor 2025–2030* dat deze ontwikkeling niet slechts incidenten betreft, maar een structurele herschikking van de wereldorde inluidt. Minilateralistische samenwerkingen, geopolitiek gemotiveerde technologische investeringen en het toenemende gebruik van desinformatie wijzen op een mondiale machtsstrijd waarin moraal ondergeschikt raakt aan strategisch gewin.

China: strategie in stilte

China voert een langetermijnstrategie, verankerd in generatie-denken, waar het Westen worstelt met de korte horizon van verkiezingscycli. Via het Belt and Road Initiative, massale investeringen in opkomende technologieën zoals AI en quantum computing, en militaire assertiviteit in de Zuid-Chinese Zee, bouwt China aan een alternatieve wereldorde.

De afhankelijkheid van westerse economieën van Chinese infrastructuur, technologie en toeleveringsketens is geen toeval, maar een bewust ontworpen asymmetrie. *Clingendael* stelt dat deze strategieën niet slechts economische of technologische motieven dienen, maar expliciet geopolitieke doelen. Door afhankelijkheid te creëren, vergroot China haar invloed zonder militaire confrontatie. Tegelijkertijd wordt Taiwan steeds openlijker bedreigd. De kans op escalatie groeit met het jaar.

Rusland: macht via ontwrichting

Vladimir Poetin beschouwt de val van de Sovjet-Unie als een historische vernedering. Onder zijn leiderschap is Rusland veranderd in een regime dat stabiliteit predikt, maar destabilisatie uitvoert. De annexatie van de Krim, de oorlog in Oekraïne, en de inmenging in Westerse verkiezingen zijn geen incidenten, maar bouwstenen van een strategie.

Energie is Poetin's troefkaart. Europa's afhankelijkheid van Russisch gas gaf Moskou jarenlang een geopolitiek wapen dat moeilijk uit handen te slaan was. Daarbovenop komt een voortdurende campagne van desinformatie: via trollenfabrieken, cyberaanvallen en ideologische verwarring wordt het Westen van binnenuit aangevallen zonder een enkel schot.

De inzet is niet alleen territorium, maar ook vertrouwen. Door het publieke debat te corrumperen, verliest de vrije wereld haar ankerpunten. Poetin weet dat. En hij speelt er meesterlijk op in.

Clingendael wijst op het gebruik van desinformatie als kerncomponent van deze strategie. Door twijfel, polarisatie en wantrouwen te zaaien, wordt de vrije wereld niet met bommen bestookt, maar van binnenuit uitgehold. Het uiteindelijke doel is niet alleen geopolitieke winst, maar ook de morele ondermijning van liberale samenlevingen.

De AIVD bevestigt in haar jaarverslag 2023 dat Rusland, China en Iran actief betrokken zijn bij spionage, cyberaanvallen en heimelijke beïnvloeding in Nederland. Russische diensten probeerden toegang te krijgen tot vitale infrastructuur, waaronder de toeleveringsindustrie van Defensie. China richtte zich specifiek op het stelen van technologische en bedrijfsgevoelige informatie met als doel de eigen industrie te versterken. Tegelijk wordt de Nederlandse samenleving onder druk gezet via digitale intimidatie van politieke dissidenten, beïnvloeding van demonstraties en het bespelen van diasporagemeenschappen.

Dit past in een bredere strategie waarin niet alleen overheden, maar ook burgers, instituties en zelfs lokale overheden doelwit zijn. De AIVD spreekt van een "sluipende ondermijning van de democratische rechtsorde", die wordt versterkt door cyberdreiging: sabotage van energie- of communicatienetwerken wordt niet direct uitgevoerd, maar voorbereid — als geopolitieke optie, mocht het tot een conflict komen.

Deze inzichten onderstrepen dat de strijd om invloed zich niet alleen afspeelt aan de grenzen van NAVO of EU, maar ook diep binnen onze eigen samenleving. Door twijfel, polarisatie en wantrouwen te zaaien, wordt de

vrije wereld niet met bommen bestookt, maar van binnenuit uitgehold. Het uiteindelijke doel is niet alleen geopolitieke winst, maar ook de morele ondermijning van liberale samenlevingen.

De westerse vergissing

Het Westen heeft deze ontwikkelingen te vaak onderschat of verkeerd geïnterpreteerd. *Clingendael* benadrukt drie strategische blinde vlekken:

- **De illusie van integratie:** Het geloof dat economische samenwerking zou leiden tot politieke convergentie, bleek misplaatst. China en Rusland gebruikten diezelfde samenwerking als hefboom voor eigen macht.
- **Morele projectie:** De aanname dat verdragen, mensenrechten en diplomatie universeel gedeelde waarden zijn, houdt geen stand in regimes die deze concepten instrumenteel hanteren.
- **Interne verdeeldheid:** Terwijl autoritaire staten hun strategie centraal aansturen, kampt het Westen met interne verdeeldheid die voor tegenstanders zichtbaar én exploiteerbaar is.

Implicaties en aanbevelingen

Volgens *Clingendael* dwingt deze nieuwe realiteit het Westen tot geopolitieke herbezinning. De klassieke multilaterale benadering is ontoereikend in een wereld waarin machtspolitiek en technologische dominantie de toon zetten. Het rapport doet concrete aanbevelingen:

1. **Realistische diplomatie:** Accepteer dat strategische tegenstanders afspraken niet delen vanuit waarden, maar vanuit belangen.
2. **Economische weerbaarheid:** Verminder afhankelijkheid van autoritaire staten door zelf te investeren in technologie, energie en defensie.
3. **Geopolitieke assertiviteit:** Stel grenzen aan machtspolitiek, en wees bereid deze te handhaven met daadkracht.

Naast de inzichten van *Clingendael* wijst ook het Duitse SWP (*Stiftung Wissenschaft und Politik*) op een fundamenteel dilemma binnen Europa: de toegenomen securitisering van buitenlands beleid maskeert het gebrek aan

structurele slagkracht. Terwijl de EU militaire dossiers naar zich toe trekt en ‘dreigingen’ centraal stelt in beleidsvorming, blijft hervorming van besluitvormingsstructuren – zoals afschaffing van het vetorecht of oprichting van een Europese Veiligheidsraad – achterwege. De reflex om veiligheid centraal te stellen, creëert volgens SWP eerder schijnzekerheid dan werkelijke strategische capaciteit.

Bovendien blijkt uit recente gebeurtenissen, zoals de publieke vernedering van president Zelensky door Donald Trump tijdens de Veiligheidsconferentie van München (*februari 2025*), dat Europa zich in een geopolitiek vacuüm bevindt. De VS trekt zich terug als veiligheidsgarant; Europa wordt op zichzelf teruggeworpen zonder eensgezind mandaat. Het spanningsveld tussen nationale soevereiniteit, onderlinge verdeeldheid en externe druk maakt structureel optreden moeilijk – zelfs in existentiële kwesties als sancties, defensie-industrie en uitbreiding.

Wat staat er op het spel?

Dit boek is geen profetie van ondergang, maar een oproep tot strategisch bewustzijn. De wereldorde verschuift — structureel, niet tijdelijk. Wie denkt dat vrijheid vanzelfsprekend is, vergist zich. Vrijheid moet gekozen, verdedigd en onderhouden worden.

HOOFDSTUK 1.1

CHAMBERLAIN, TRUMP EN DE ILLUSIE VAN ONDERHANDELING

De aantrekkingskracht van de ‘deal’

Donald Trump herhaalt het al jaren: hij zou de oorlog in Oekraïne “binnen 24 uur” kunnen stoppen. Voor wie het wil geloven, klinkt dat aantrekkelijk. Geen doden meer, geen wapens, geen miljarden aan steunpakketten. Een goede onderhandeling, een ferme handdruk, en de vrede is terug. Het is hetzelfde idee dat Neville Chamberlain had toen hij in 1938 naar München vloog om met Hitler te praten. Hij geloofde dat redelijkheid sterker was dan ideologie, dat woorden sterker waren dan wil. Hij kwam terug met een papiertje, een handtekening, en een belofte: “Peace for our time.” Hij werd als held onthaald.

De geschiedenis leerde anders.

Chamberlain in München (1938)

Neville Chamberlain was op dat moment de premier van Groot-Brittannië, een positie die hij bekleedde van mei 1937 tot mei 1940. Als politicus van de Conservative Party stond hij bekend als een bedachtzaam, pragmatisch bestuurder, met een voorkeur voor diplomatie boven confrontatie. Zijn leiderschapsstijl was gericht op stabiliteit en verzoening — iets wat hem aanvankelijk populair maakte in een samenleving die nog altijd getraumatiseerd was door de Eerste Wereldoorlog.

Chamberlain genoot vóór München brede steun. Zijn streven naar vrede werd gezien als moreel juist én strategisch verstandig. Toen hij in september 1938 terugkeerde uit Duitsland met het akkoord, werd hij door een uitzinnige menigte in Londen ontvangen en zelfs door koning George VI uitgenodigd op het balkon van Buckingham Palace. Veel Britten zagen in hem de man die een nieuwe oorlog had weten te voorkomen. In september 1938 leek Europa opnieuw af te glijden naar oorlog. Hitler eiste het Sudetenland op, een regio in Tsjecho-Slowakije met veel Duitstalige inwoners. Chamberlain, premier van Groot-Brittannië, wilde koste wat kost oorlog vermijden. De herinnering aan de Eerste Wereldoorlog zat nog vers in het collectieve geheugen. Cham-

berlain vloog naar München en gaf Hitler in grote lijnen zijn zin. Zonder Tsjecho-Slowakije zelfs maar aan tafel te zetten.

Terug in Londen zwaaide hij met het verdrag alsof het vrede zélf was. In de film *Munich: The Edge of War* wordt Chamberlain nog enigszins vergoelijkt – alsof hij tijd wilde kopen voor herbewapening. Maar wat hij niet begreep: Hitler had zijn handtekening niet gezet uit respect, maar uit strategie. Binnen enkele maanden brak hij het akkoord, viel de rest van Tsjecho-Slowakije binnen, en zette zijn opmars voort. Chamberlain had tijd gekocht, maar tegen welke prijs?

Churchill's analyse van Hitler

Winston Churchill, toen nog in de marge van de Britse politiek, sprak zich als een van de weinigen fel uit tegen het akkoord. Hij zag wat anderen niet wilden zien: Hitler was niet op zoek naar een deal. Hij was op zoek naar ruimte, macht en erkenning van zijn wereldbeeld. Churchill begreep dat je de betrouwbaarheid van een leider niet afmeet aan zijn woorden, maar aan zijn daden. En Hitlers daden logen er niet om. Achter elke concessie zat een volgende eis. Achter elke glimlach zat berekening. Hij waarschuwde: “You were given the choice between war and dishonour. You chose dishonour, and you will have war.” Churchill was geen warmonger. Hij was realist. Hij zag dat het échte gevaar niet lag in een oorlog, maar in het verlies van moreel besef. En hij zag dat het fascisme niet alleen in Duitsland oprukte: ook in Italië, Spanje en Portugal greep het autoritarisme om zich heen.

Tussen 1936 en 1940 bevond Churchill zich politiek in een isolement. Hij maakte geen deel uit van het kabinet en werd door velen gezien als een reliek uit het verleden – een man van het Empire met ouderwetse ideeën. Toch vocht hij onvermoeibaar in het parlement en via opinieartikelen tegen de koers van appeasement. Hij waarschuwde voor de herbewapening van Duitsland, sprak zich uit tegen de remilitarisering van het Rijnland in 1936, veroordeelde de Anschluss van Oostenrijk in 1938, en wees op het gevaar van het prijsgeven van Tsjecho-Slowakije.

In november 1936 hield hij in het Lagerhuis een toespraak die de tragedie van uitstel perfect verwoordde:

“The era of procrastination, of half-measures, of soothing and baffling expedients, of delays, is coming to its close. In its place we are entering a period of consequences.”

Churchill was op dat moment nog geen premier, maar zijn woorden klonken als die van een geweten. Waar anderen excuses zochten, benoemde hij de prijs van zelfbedrog. Zijn gelijk werd pas erkend toen het te laat was.

Trump en Poetin: diplomatie als persoonlijk theater

Trump stelt zich voor als een meester-onderhandelaar. Iemand die door charisma en dominantie elke tegenstander op de knieën kan krijgen. Zijn bewondering voor Poetin past in dat plaatje. Hij noemt hem slim, sterk, een leider. Hij gelooft dat hij Poetin kan “begrijpen” en daarmee tot rede kan brengen. Maar hier herhaalt zich een gevaarlijk patroon. Niet omdat Trump Chamberlain is, maar omdat beiden dezelfde denkfout maken: dat autoritaire leiders ontvankelijk zijn voor redelijkheid of charme. Dat persoonlijke connectie belangrijker is dan ideologie, dan macht, dan geschiedenis. Trump ziet Poetin als een man met belangen. Maar Poetin ziet zichzelf als een man met een missie. Zoals Jim Himes stelde: Trump is niet eens een appeaser zoals Chamberlain – dat zou hem nog te veel krediet geven. Hij is een *single-cell organism* die enkel reageert op wat hem persoonlijk goed of slecht doet voelen.

Wat Poetin echt wil

Vladimir Poetin heeft in meerdere toespraken en essays duidelijk gemaakt dat hij het uiteenvallen van de Sovjet-Unie ziet als een historische tragedie. Hij beschouwt Oekraïne als integraal onderdeel van de Russische beschaving. De oorlog is voor hem geen conflict over grond, maar om identiteit. De annexatie van de Krim (2014), de oorlog in de Donbas, en de inval van 2022 tonen een consistent patroon. Poetin sluit verdragen, schendt ze, en schuift de grenzen op. Niet uit wanhoop, maar uit overtuiging. Hij onderhandelt als tactiek. Niet om tot vrede te komen, maar om tijd te winnen, westerse verdeeldheid te vergroten, en zijn positie te versterken. Zijn retoriek is doordrenkt van fictieve vijandbeelden – het Westen zou streven naar de vernietiging van Rusland. Zijn diplomatie is slechts decor.

Churchill zag méér: het systeem wankelde

Churchill keek verder dan Duitsland. Hij zag de contouren van een groter probleem: het afbrokkelen van de vrije wereld. In Italië had Mussolini de macht gegrepen. In Portugal vestigde Salazar een dictatuur. Spanje raakte in een burgeroorlog waarin Franco, gesteund door Hitler en Mussolini, aan de winnende hand was. Churchill zag dat Hitler geen losstaand gevaar was. Hij

paste in een bredere golf van autoritaire regimes die oprukten. De democratieën waren zwak, verdeeld, en moreel uitgeput. Hij begreep dat de strijd niet alleen om grondgebied ging, maar om de ziel van Europa.

Waarom we blijven hopen op dialoog

De drang naar vrede is begrijpelijk. Niemand wil oorlog. Politici willen herkozen worden. Economische belangen wegen zwaar. En media houden van nuance. Maar soms is die nuance misplaatst. Soms is het zwart-wit. Soms staat er iets fundamenteels op het spel. In de jaren dertig werd elke waarschuwing weggezet als paniekzaaijerij. Churchill werd als overdreven gezien. Vandaag gebeurt hetzelfde. Wie stelt dat Poetin niet tot vrede wil komen, wordt weggezet als havik. Terwijl Poetins leugens, annexaties en militaire strategie keer op keer dezelfde lijn volgen.

De les uit 1938

Chamberlain wilde het goede. Maar hij zag niet wat hij moest zien. Hij keek naar de woorden, niet naar de daden. Hij wilde vrede, maar kreeg oorlog. En hij verloor het morele gezag van zijn natie. Churchill was impopulair, maar had gelijk. Omdat hij durfde te kijken naar de werkelijkheid, niet naar wat hij hoopte.

Reflectie naar nu

Vandaag staan we opnieuw voor een keuze. Gaan we uit van goede wil, of kijken we naar overtuiging en gedrag? Vertrouwen we op papier, of op geschiedenis? Vrede is geen document. Het is het gevolg van kracht, helderheid en moraal.

Appeasement 2.0

Chamberlain geloofde in vrede. Trump gelooft in zichzelf. Maar Poetin gelooft in overwinning. De geschiedenis herhaalt zich niet letterlijk. Maar ze rijmt. En wie de rijm herkent, kan nog op tijd zijn. De vraag is: durven we te zien wat er werkelijk op het spel staat?

HOOFDSTUK 1.2

DE MAN DIE DACHT DAT HIJ HET KON OPLOSSEN

“Ik bel hem, en dan is het klaar”

Donald Trump beweert al sinds het begin van de oorlog in Oekraïne dat hij het conflict “binnen 24 uur” zou kunnen oplossen. Hij zegt het zonder aarzeling, met dezelfde bravoure waarmee hij vroeger vastgoeddeals aankondigde. De onderliggende aanname is duidelijk: als je maar een sterke leider bent, kun je andere sterke leiders overtuigen. Een telefoontje, een ontmoeting, een deal. Simpel.

Het is een gevaarlijke simplificatie. En het verraadt een diep misverstand over met wie hij denkt te praten.

Trump’s wereldbeeld: alles is onderhandelbaar

Voor Trump is de wereld een onderhandelingstafel. Hij ziet conflicten als zakelijke geschillen: jij wilt iets, ik wil iets, dus we komen er wel uit. Zijn boek *The Art of the Deal* is niet alleen zelfverheerlijking, het is een blauwdruk voor hoe hij naar macht kijkt.

Ideologie speelt in dat wereldbeeld nauwelijks een rol. Democratie, mensenrechten, soevereiniteit – dat zijn abstracties. Wat telt is winst, prestige, dominantie. Daarom heeft hij een voorkeur voor autoritaire leiders die niet gehinderd worden door parlementen, media of publieke opinie. Ze zijn, in zijn ogen, doortastend. Besluitvaardig. Zoals hij zichzelf ook graag ziet.

Poetin’s wereldbeeld: identiteit, bestemming, wrok

Maar Poetin speelt een ander spel. Waar Trump denkt in winst en verlies, denkt Poetin in eerherstel en historische roeping. Voor hem is Oekraïne geen land met een eigen recht, maar een verdwaald broedervolk dat terug moet in de Russische moederschoot.

Zijn toespraken zijn doordrenkt van ressentiment: tegen het Westen, tegen het verlies van de Sovjet-Unie, tegen de moderniteit. Hij ziet zichzelf als bewaker van een groot Russisch rijk dat ten onrechte is verkleind. En hij

gelooft dat hij door zijn rol in de geschiedenis gerechtvaardigd is om grenzen te verleggen, verdragen te breken en de orde te herschrijven.

In dat wereldbeeld is geen plaats voor onderhandeling. Alleen voor onderwerping.

Waarom Trump's aanpak bij Poetin niet werkt

Trump gelooft dat hij Poetin kan “begrijpen”. Maar hij verwacht Poetin's gereserveerde tactiek met respect. Poetin, een ex-KGB'er, weet exact hoe hij iemand als Trump moet bespelen: vleien, bewonderen, serieus nemen. En vervolgens zijn eigen gang gaan.

Wat Trump ziet als “sterke leiders onder elkaar”, ziet Poetin als een kans: een Amerikaanse president die geen waarde hecht aan bondgenootschappen, NAVO verzwakt, en liever deinst voor confrontatie dan hem opzoekt.

Trump's geloof in zijn persoonlijke invloed is geen strategie. Het is een open flank.

Poetin ziet geen deal, maar een kans

Tijdens Trump's eerste presidentschap werd Poetin niet milder. Integendeel. Hij kreeg meer speelruimte. De Russische inmenging in de Amerikaanse verkiezingen in 2016, de afwezigheid van consequent beleid richting Oekraïne, en de verslapping van Amerikaanse druk op Europa: Poetin zag het allemaal als bevestiging dat het Westen zijn samenhang verliest.

En dat was precies zijn doel. Poetin wil geen vrede met het Westen. Hij wil het Westen als concept ondermijnen. Hij ziet elke concessie niet als dialoog, maar als teken van zwakte.

De gevaren van egogedreven diplomatie

Trump personaliseert elk conflict. Hij ziet de ander niet als vertegenwoordiger van een natie, ideologie of geschiedenis – maar als man aan man. Dat maakt hem kwetsbaar. Niet omdat hij te vriendelijk is, maar omdat hij niet doorvraagt. Hij gelooft dat wat hij denkt, ook voor de ander geldt.

Dat leidt tot diplomatie als PR-show. En dat ondermijnt instituties, allianties en afspraken die juist zijn ontworpen om autoritaire leiders te beperken.